

ФІСКАЛЬНО-КОНТРОЛЮЮЧІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Сологуб О.О., Корогодова О.О.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті досліджено поняття «контроль», визначено сутність понять «фіска», «фіскал», «фіскальний». У контексті досліджуваного питання встановлено напрями діяльності митних органів України, зумовлені наявністю їх основних функцій. Розкрито сутність фіскальної функції митних органів України. Визначено основні форми діяльності митних органів. Висвітлено особливості контролюючої діяльності митних органів України як різновиду правозастосовної діяльності.

Ключові слова: контроль, митні органи України, форми діяльності митних органів, фіскальна функція митних органів, контролююча діяльність митних органів.

Постановка проблеми. В умовах швидкоплинних процесів євроінтеграції, що мають певний вплив для формування вітчизняного правового поля, важливим на сьогоднішній день залишається питання міжнародного економічного співробітництва між державами, що, зокрема, передбачає співпрацю у сфері організації та здійснення митної справи. У цьому контексті невід'ємною складовою системи органів виконавчої влади, апарату держави виступають митні органи України, ефективність діяльності яких пов'язана з існування багатьох факторів. Серед останніх можна назвати такі, як реалізація прав та свобод людини і громадянина, формування державної митної політики та її реалізація шляхом наділення митних органів відповідними повноваженнями, компетенцією та гарантіями діяльності тощо. Економічна стабільність та соціальний розвиток Української держави мають пряму залежність від наповненості бюджету. Таким чином, створення дієвої системи державного контролю за своєчасністю, повнотою нарахування та сплатою обов'язкових платежів, залишається одним із головних та актуальних питань у діяльності митних органів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо фіскально-контролюючих аспектів діяльності митних органів України були та на сьогоднішній день залишаються об'єктом досліджень багатьох вітчизняних вчених. Зокрема, наукові доробки таких науковців як О.М. Бандурка, Ю.В. Гаруст, В.В. Іванчо, В.Т. Комзюк, В.Д. Понікаров, С.М. Попова, Л.В. Трофімова присвячені дослідженню різних аспектів діяльності митних органів України.

Метою статті є дослідження фіскально-контролюючих аспектів діяльності митних органів України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження питання фіскально-контролюючих аспектів діяльності митних органів України, першочергово, передбачає визначення сутності поняття «контроль», а саме як його визначають науковці на доктринальному рівні.

Так, Ю.В. Гаруст вказує на те, що в процесі управління контроль має дві основні цілі, для досягнення яких він і здійснюється. Як зазначає науковець, по-перше, контроль дає можливість спрямовувати будь-яку діяльність на виконан-

ня попередньо встановлених завдань за допомогою перевірки фактичного стану справ, ступеня реальності здійснення прийнятих рішень. По-друге, він допомагає вдосконалювати діяльність шляхом своєчасного виявлення та усунення небажаних дій (порушень) та їх причин [2, с. 9].

У свою чергу, розглядаючи контроль у широкому сенсі, В.В. Соловйов наголошує, що це – процес по забезпеченню виконання прийнятих рішень, спрямованих на успішне досягнення поставлених цілей [6, с. 43].

Колектив авторів О.М. Бандурка, В.Д. Понікаров та С.М. Попова відмічають компенсаційно-каральний характер відповідальності за виявлені в ході фінансового контролю порушення податкового законодавства, який полягає в необхідності відшкодування державі збитків, що виникли внаслідок недоотримання надходжень до бюджетів усіх рівнів від податків та зборів [1, с. 153]. Л.В. Трофімова визначає контроль, як сукупність засобів державного регулювання [7, с. 364].

В.В. Іванчо пропонує розглядати контроль як діяльність уповноважених органів або осіб, що забезпечує функціонування підконтрольного об'єкта відповідно до прийнятих управлінських рішень шляхом перевірки стану дотримання визначеного масштабу поведінки, виявлення можливих порушень, вжиття заходів по їх припиненню, мінімізації та компенсуванню негативних наслідків. Таким чином контрольні функції не обмежуються перевіркою фактичного стану речей [3, с. 126].

Під митними органами слід розуміти спеціально вповноважені державні правоохоронні органи виконавчої влади, які наділені виконавчо-розпорядчими повноваженнями в галузі митної справи і, відповідно до чинного законодавства, здійснюють митний контроль, митне оформлення й пропуску через митний кордон України товарів, транспортних засобів, безпосередньо здійснюють державну митну справу та формують і реалізують державну митну політику [4, с. 130].

В контексті досліджуваного питання необхідно зазначити, що діяльність митних органів України має певні напрями, що зумовлені наявністю їх основних функцій, серед яких традиційно виділяють фіскальну, економічну, контрольну, регулятивну, охоронну, інформаційно-статистичну, функцію міжнародного співробітництва, функцію надання послуг тощо.

Досліджуючи особливості фіскальної функції митних органів, важливо зауважити, що у тлумачних словниках містяться значення таких слів, як «фіск», «фіскал» та «фіскальний»:

1) фіск – у Стародавньому Римі – імператорська скарбниця, у буржуазній юриспруденції – державна скарбниця;

2) фіскал – у дореволюційній Росії – урядовець, що наглядав за діяльністю адміністративних установ і осіб з метою виявлення порушень законів та інтересів державної скарбниці – фіску;

3) фіскальний – походить від латинського *fiscalis* «казенний, казначейський», або від *fiscus* «корзина, каса; казна»;

4) фіск (лат. *fiscus*, буквально – корзина), у Древньому Римі – військова каса, де зберігалися гроші, призначені до видачі. З часу Августа фіском стала називатися приватна каса імператора, що знаходилася у веденні чиновників і поповнювалася доходами з імперських провінцій і іншими засобами. Фіском називалося також і все імперське управління. З 4 століття фіск – єдиний загальнодержавний фінансовий центр Римської імперії, куди стікалися всі види доходів і зборів, і звідки йшли вказівки про чеканку монет, порядок збору податків, проводились виплати та ін.;

5) фіскал – при Петрі I: чиновник, що наглядав за законністю дій установ та осіб, головним чином у сфері фінансовій та судовій; відповідно фіскальний – пов'язаний, або характерний для фіскала [3, с. 128–129].

Фіскальна функція митних органів, першочергово, пов'язується із нарахуванням та стягненням митних податків та зборів, перерахуванням сум платежів до державного бюджету. При цьому реалізація фіскальної функції митними органами передбачає наявність й інших повноважень, серед яких: контроль за визначенням митної вартості, за вексельною формою розрахунків, застосування тарифних преференцій, реалізація механізмів відшкодування сум податків, контроль за повним та своєчасним перерахуванням митних платежів до державного бюджету, добровільне або примусове стягнення податкових боргів в результаті здійснення контрольно-перевірочної діяльності.

Серед основних форм діяльності митних органів можна виокремити правотворчу, що передбачає внесення змін у чинну систему норм митного права, та правозастосовну, спрямовану на застосування чинних норм права, яка тим самим породжує, змінює чи припиняє конкретні митні правовідносини. Як різновид правозастосовної діяльності є контролююча діяльність митних органів. Зазначимо, що одним із основних завдань, що покладається на митні органи, є саме здійснення митного контролю, поняття якого закріплено на законодавчому рівні, а саме у п. 24 ч. 1 ст. 4 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року (далі – МК України), згідно якого митний контроль – сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм МК України, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [5].

Отже, здійснення митного контролю за введенням чи вивезенням товарів, предметів і тран-

спортних засобів через митний кордон держави є одним із головних завдань, на виконання якого спрямовується діяльність митних органів України, проте зазначеним їх контрольна діяльність не обмежується. Така діяльність митних органів передбачає також забезпечення дотримання встановлених законодавством заборон та обмежень щодо товарів та інших предметів, що переміщуються через митний кордон; здійснення контролю за дотриманням правил переміщення валютних цінностей через митний кордон; боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, у тому числі забезпечення виконання заходів, спрямованих на недопущення незаконного вивезення за кордон цінностей, що становлять національне, культурне або історичне надбання українського народу тощо.

Здійснення контрольної діяльності митними органами України має на меті:

- нагляд за фактичною реалізацією громадянами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності своїх прав, пов'язаних з переміщенням товарів, предметів і транспортних засобів через митний кордон;

- запобігання можливим митним правопорушенням у цій сфері;

- визначення заходів, спрямованих на усунення умов, що ускладнюють реалізацію громадянами і суб'єктами господарювання своїх прав, та умов, що сприяють вчиненню правопорушень;

- вжиття заходів припинення митного правопорушення у випадку їх виявлення.

Зазначене вказує на те, що контрольна діяльність митних органів спрямовується на спостереження та перевірку відповідності виконання, використання і дотримання громадянами та суб'єктами господарювання нормативних приписів митного законодавства.

Таким чином, контролюючі аспекти діяльності митних органів України пов'язані, по-перше, зі створенням найбільш сприятливих умов для реалізації приписів норм чинного митного законодавства у поведінці, діяльності громадян і суб'єктів господарювання, забезпеченням ефективності правового регулювання суспільних відносин у митній сфері, а, по-друге, з охороною та захистом економічних інтересів держави, забезпеченням законності та правопорядку у митно-правовій сфері.

Із зазначено вище очевидним є те, що контролюючі аспекти діяльності митних органів України першочергово передбачають здійснення відповідного контролю за виконанням норм діючого українського законодавства, що регулює порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності, переміщенням транспортних засобів, товарів чи інших предметів або речовин через митний кордон України. При цьому важливим аспектом контролюючого характеру діяльності митних органів є також і провадження у справах про порушення митних правил, у тому числі участь у розгляді таких справ у судах.

Якщо звернутися до норм чинного митного законодавства, то справи про порушення митних правил розглядаються митними органами або місцевими (районними) судами. Згідно з ч. 1 ст. 522 Митного кодексу України від 13 березня 2012 року (далі – МК України), справи про по-

рушення митних правил, передбачені статтями 468–470, 474, 475, 477–481, 485 МК України, розглядаються органами доходів і зборів [5].

На сьогодні центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, є Державна фіскальна служба України (далі – ДФС) [3, с. 129].

При цьому важливо акцентувати увагу на тому, що, як доцільно відмічає В.Т. Комзюк, не всі органи доходів і зборів (територіальні органи ДФС, податкові інспекції тощо) наділені повноваженнями здійснювати митний контроль, а лише митниці, митні пости, сама ДФС, тобто лише митні органи [4, с. 129].

Висновки. Враховуючи проведені дослідження питання фіскально-контролюючих аспектів діяльності митних органів України важливо зазначити наступне. Діяльність митних органів України має певні напрями, що зумовлені наявністю їх основних функцій, серед яких одними із важливих виступають фіскальна та контролююча. При цьому фіскальна функція митних орга-

нів, першочергово, пов'язується із нарахуванням та стягненням митних податків та зборів, перерахуванням сум платежів до державного бюджету. У свою чергу, контролюючі аспекти діяльності митних органів України пов'язані як зі створенням найбільш сприятливих умов для реалізації приписів норм чинного митного законодавства у поведінці, діяльності громадян і суб'єктів господарювання, забезпеченням ефективності правового регулювання суспільних відносин у митній сфері, так і з охороною та захистом економічних інтересів держави, забезпеченням законності та правопорядку у митно-правовій сфері. Важливо акцентувати увагу на тому, що притаманні діяльності митних органів України фіскальний та контролюючий аспекти є взаємопов'язаними. Зазначене пояснюється тим, що з одного боку фіскальна функція реалізується деякою мірою шляхом здійснення митними органами контролю, зокрема, за визначенням митної вартості, вексельною формою розрахунків, повним та своєчасним перерахуванням митних платежів до державного бюджету, а також шляхом примусового стягнення податкових боргів в результаті здійснення контрольно-перевірочної діяльності. З іншого боку контролюючий характер діяльності митних органів обумовлений наявністю фіскального аспекту, що, зокрема, виявляється в охороні та захисті економічних інтересів держави.

Список літератури:

1. Бандурка О.М. Податкове право: наук.-практ. посіб. / О.М. Бандурка, В.Д. Понікаров, С.М. Попова. – К.: ЦУЛ, 2011. – 312 с.
2. Гаруст Ю.В. Правове забезпечення контрольної діяльності податкових органів України: автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Ю.В. Гаруст. – Ірпін, 2008. – 20 с.
3. Іванчо В.В. Теоретичні засади фіскального контролю в Україні / В.В. Іванчо // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2015. – Вип. 31(2). – С. 125–130.
4. Комзюк В.Т. Деякі питання адміністративно-правового статусу митних органів України в умовах їх реформування / В.Т. Комзюк // Адміністративне право і процес. – 2016. – № 1(15). – С. 124–133.
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 р., № 4495-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
6. Соловьев В.В. Совершенствование таможенного контроля на основе выборочного проведения таможенных ревизий: дис. канд. эконом. наук / В.В. Соловьев. – Москва, 2006. – 195 с.
7. Трофімова Л.В. Податкова політика і податкова система / Л.В. Трофімова // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 364–370.

Сологуб О.А., Корогодова Е.А.

Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

ФИСКАЛЬНО-КОНТРОЛИРУЮЩИЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТАМОЖЕННЫХ ОРГАНОВ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье исследовано понятие «контроль», определена сущность понятий «фиск», «фискал», «фискальный». В контексте исследуемого вопроса установлены направления деятельности таможенных органов Украины, обусловленные наличием их основных функций. Раскрыта сущность фискальной функции таможенных органов Украины. Определены основные формы деятельности таможенных органов. Освещены особенности контролирующей деятельности таможенных органов Украины как разновидности правоприменительной деятельности.

Ключевые слова: контроль, таможенные органы Украины, формы деятельности таможенных органов, фискальная функция таможенных органов, контролирующая деятельность таможенных органов.

Sologub O.O., Korogodova O.O.

National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

FISCAL-CONTROLLING ASPECTS OF THE ACTIVITIES OF THE CUSTOMS AUTHORITIES OF UKRAINE

Summary

The article explores the notion of "control", the essence of the concepts of "fiscal", "fiscal", "fiscal" is determined. In the context of the investigated issue, the directions of activity of the customs authorities of Ukraine are determined, due to the presence of their main functions. The essence of the fiscal function of the customs authorities of Ukraine is revealed. The basic forms of activity of customs bodies are determined. There are highlighted peculiarities of controlling activity of customs bodies of Ukraine as a type of law enforcement activity.

Keywords: a control, customs bodies of Ukraine, forms of activity of customs bodies, fiscal function of customs bodies, control activities of customs bodies.